

Praksiskandidatordningen

TOLKNINGSUTTALELSE | 29.09.2020

Praksiskandidatordningen er en ordning for personer som kan dokumentere lang og allsidig yrkespraksis. Praksiskandidatordningen er derfor ikke en opplæringsordning, men en rett til å melde seg til fag- eller svenneprøve uten opplæring i skole og læretid i bedrift.

Gjelder

- [Opplæringslova - § 3-5 Fag- og svenneprøve utan læreforhold og skole](#)
- [Forskrift til opplæringslova - § 3-48. Krav om bestått](#)
- [Forskrift til opplæringslova - § 3-51. Gjennomføring av fag- og svenneprøva](#)

Hvor er praksiskandidatordningen regulert?

Praksiskandidatordningen er regulert i opplæringsloven § 3-5. Bestemmelsen gjør det mulig å ta fag- eller svenneprøve på grunnlag av allsidig praksis i faget som er 25 prosent lengre enn den fastsatte læretiden. Allsidig praksis i faget henviser til lærefaget (vg3-læreplanen).

Lengden på læretiden er fastsatt i Læreplanverket for Kunnskapsløftet LK20 og den tilhørende tilbudsstrukturen. Det er fylkeskommunen som avgjør om den praksisen kandidaten viser til kan godkjennes. Praksiskravet på minst fem år har vært denne ordningens varemerke, selv om § 3-5 åpner for at det i «særlige tilfeller» kan godkjennes kortere praksistid.

Denne unntaksregelen må anses som snever og det må godgjøres at det foreligger en særlig grunn i det enkelte tilfelle. Et eksempel på en slik særlig grunn, kan være i de tilfellene der det vil være vanskelig eller

umulig å opparbeide seg praksis i en bedrift. Eksempelvis i de små lærefagene som bunadstilvirkerfaget, skomakerfaget, treskjærerfaget etc. vil dette kunne være en aktuell problemstilling.

Det er ikke mulig å bruke realkompetansevurdering i disse tilfellene. Det er imidlertid mulig å korte ned på praksistiden gjennom godskrivingsreglene. Mer om godskrivingsreglene nedenfor.

Fritak for fellesfagene

Praksiskandidater trenger ikke å ha bestått fellesfagene (norsk, engelsk, matematikk, naturfag, samfunnsfag og historie) for å få utstedt fag- eller svennebrev.

Skriftlig eksamen for praksiskandidater

Praksiskandidater må, der dette er fastsatt i læreplanen for vg3, ha bestått en egen eksamen før de melder seg opp til fag- eller svenneprøven. Dette er regulert i forskrift til opplæringsloven § 3-47 tredje ledd. Eksamenen er utarbeidet av Utdanningsdirektoratet. Du leser mer om [overgangsordningene mellom gammel \(LK06\) og ny læreplan \(LK20\) for praksiskandidater her](#).

Eksamen og eventuell forberedelsesdel er beskrevet i læreplanen.

Det er ikke mulig å få godkjent denne eksamenen gjennom en realkompetansevurdering.

Unntak

Praksiskandidater som tidligere har vært lærling, og som har fullført og bestått all opplæring i skole og bedrift etter læreplanverket, men strøket to ganger på fag- og svenneprøven, trenger ikke ta denne eksamenen.

Særskilt eksamen for noen lærefag

I noen lærefag kreves det en særskilt eksamen. Denne eksamen (vg2-nivå) fremkommer av læreplanen i faget. Det gjelder elektriker, energimontør, heismontør, signalmontør, telekommunikasjonsmontør, dataelektroniker, automatiker, anleggsmaskinmekaniker og børsemaker. Disse kandidatene avlegger denne eksamenen i tillegg til den som er regulert i § 3-47 tredje ledd (vg3-nivå). Eksamen som fremkommer av læreplanen (vg3-nivå) er som hovedregel på 5 timer med en forberedelsesdag på en dag.

Det er imidlertid unntak fra dette for dataelektroniker og signalmontører. Dataelektroniker har ikke en forberedelsesdel. Signalmontør har en 6 timers eksamen. Eksamenen må være bestått før praksiskandidaten kan melde seg opp til fag- eller svenneprøven.

Fag- eller svenneprøven

Praksiskandidater går opp til samme praktiske prøve som lærlinger. Prøvenemnda i faget kan velge å be praksiskandidaten om å komme med forslag til hvor fag- eller svenneprøven skal avholdes.

Praksiskandidaten kan for eksempel foreslå at prøven gjennomføres i den bedriften han eller hun er ansatt i.

Praksiskandidaten kan også bes om å komme med forslag om hvordan prøven skal gjennomføres. Det er opp til prøvenemnda om de vil følge praksiskandidatens forslag eller ikke.

Praksiskandidater i fag- og yrkesopplæringen

Praksiskandidater har på lik linje med privatister et selvstendig ansvar for å innrette seg etter regelverket, herunder holde seg oppdatert om regelverket. Det innebærer blant annet at de selv har et ansvar for å melde seg opp til teorieksamen og fag- og svenneprøven.

Det skal likevel være tilgjengelig for dem hva som er målene for opplæringen og hva som blir lagt vekt på i vurderingen av hans eller hennes kompetanse. Kravet til tilgjengelighet betyr at fylkeskommunen må sørge for at det skal være mulig for kandidaten å få tilgang til kompetansemålene og informasjon om hva som blir vektlagt, eller hva som kreves for å oppnå de ulike karakterene til eksamen. Med målene menes for praksiskandidatene kompetansemålene i læreplanen for faget.

Oppmelding til eksamen og kostnader ved dette

Praksiskandidater har selv ansvaret for å melde seg opp til både den skriftlige eksamenen og fag- eller svenneprøven. Oppmeldingen gjøres til fylkeskommunen. Det er fylkeskommunen som fastsetter meldefristen. Hvordan påmeldingen skjer og hvilke frister som gjelder kan variere fra fylke til fylke. Praksiskandidaten må selv betale prøveavgiften knyttet til teorieksamen og fag- eller svenneprøven. Satsene for dette fastsettes hvert år av Stortinget i Statsbudsjettet.

Dersom en praksiskandidat ikke består fag- eller svenneprøven, kan kandidaten tidligst melde seg opp seks måneder etterpå før ny prøve avlegges.

Særskilt tilrettelegging av fag- og svenneprøven

I følge forskrift til opplæringsloven § 3-58 skal praksiskandidater med behov for særskilt tilrettelegging kunne få forholdene lagt til rette slik at de kan få vist sin kompetanse ut ifra kompetansemålene i læreplanen for faget. Dersom en praksiskandidat ønsker å få fag- eller svenneprøven særskilt tilrettelagt, må han eller hun sende inn en søknad til fylkeskommunen. Praksiskandidaten må også legge ved en

sakkyndig vurdering hvor kandidatens behov fremgår.

Fylkeskommunen avgjør etter en konkret vurdering om praksiskandidaten har behov for særskilt tilrettelagt fag- eller svenneprøve. Avgjørelsen til fylkeskommunen er et enkeltvedtak som kan påklages etter reglene i forvaltningsloven. Det er Fylkesmannen som er klageinstans.

Praksiskandidater kan også søke om særskilt tilrettelegging av teorieksamen etter forskriften § 3-29. Det vises til det som er skrevet i avsnittet ovenfor.

Klagerett

Eksamenskarakteren og karakteren til fag- eller svenneprøven praksiskandidaten får, kan påklages. Praksiskandidaten har også krav på en begrunnelse for karakteren. Dette er regulert i forskrift til opplæringsloven §§ 5-1, 5-2 og 5-7.

Godskriving av praksistid

Forskrift til opplæringsloven kapittel 11 §§ 11-8 - 11-15 gir regler om hva som kan godskrives som praksistid for praksiskandidater. Dersom praksiskandidaten ikke får godkjent hele eller deler av den fremlagte dokumentasjonen som praksis, er dette et enkeltvedtak som kan påklages i medhold av forvaltningsloven § 28. Se også dokumentasjon av praksistid.

Dokumentasjon

Praksiskandidater trenger ikke å ha bestått fellesfagene for å få fag- eller svennebrev. Praksiskandidater som har bestått fagprøven og obligatorisk eksamen, får i tillegg til fag- eller svennebrev et kompetansebevis som dokumenterer dette.

Praksiskandidater kan få vitnemål med yrkeskompetanse dersom de i tillegg kan dokumentere at de har bestått fellesfagene i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene.

Historikk

Siden 1952 har voksne hatt en mulighet til å ta fag- eller svenneprøve på grunnlag av dokumentert arbeidserfaring i vedkommende fag. Dette ble regulert i § 20 i den gamle loven om fagopplæring (nå i opplæringsloven § 3-5).

Denne ordningen ble lite brukt inntil midten av 1990-tallet da antallet paragraf 20-kandidater økte enormt. En av grunnene til det kan ha vært at det ble varslet at det skulle innføres krav om allmennfag tilsvarende

det som ble innført for lærlinger i Reform 94.

En annen grunn kan være at flere nye fag ble ført inn i fagopplæringen, for eksempel omsorgsarbeider og renholdsoperatør. Praksiskandidatordningen ble brukt for raskt å få opp antallet fagarbeidere i de nye lærefagene. Mange, spesielt kvinner, kunne dermed benytte muligheten til å få dokumentert sin kompetanse.

En tredje grunn er at det er en internasjonal trend i retning av å ISO-sertifisere bedrifter. Et viktig element i sertifiseringen er de ansattes kompetanse, og det blir dermed maktpåliggende for bedriften å kunne fremvise kompetansen i virksomheten. Nå er ordningen en integrert del av fagopplæringssystemet.

Praksiskravet har vært denne ordningens varemerke. Praksiskravet kan avkortes mot tidligere skolegang på samme måte som læretid kan det. Det betyr at det kan reduseres til tre år på grunnlag av utdanning tilsvarende vg2. Derimot har det vært sterk motstand i fagopplæringssystemet om at praksiskravet skal kunne erstattes av realkompetansevurdering. Kravet om fem års praksis for praksiskandidater er et kvalitetssikringstiltak, selv om det i enkelte sammenhenger må veies opp mot ønsket om å gi fleksible og tilpassede tilbud til voksne.